

Žatva a život

Zožené a zažité v Martine

Číslo 2 29. august 2025 Nepredajné

*Nepozvali nás
na svadbu, tak sme
si urobili vlastnú!*

Jasmínka je láska

A Furgoneta v skratke

Jak porazit manosféru

Za viac lásky v programe

Prischol mi ďalší úvodník. Kristián, kovaný pražský intelektuál naznačil, že tieto krátke žánre nie sú nič preňho, že on bude radšej polemizovať, kontextualizovať, skrátka hlboko sa ponárať do podstaty videného a tak vám namiesto úvodníka ponúka podrobnú synopsu portugalského predstavenia. Síce stále v cudzom jazyku, v češtine, ktorá je údajne pre mladšie generácie čoraz menej zrozumiteľná, ale ak sa vás to týka, nezúfajte, smelo sa opýtajte najbližšej staršej osoby (z vlastnej skúsenosti súdim, že 30+ postaći). Mala by vám vedieť poradiť, nepotrebuje ani google translator.

Východisková situácia pre písanie úvodníka je v druhý festivalový deň priaznivejšia, pribudli témy, ktorými sa dá zapodievať. Napríklad – je nový DJ, ktorý na námestí strieda 90-tkové hity s podivuhodnými covermi songov ako Keby som bola princezná Arabela a odrhovačkami Ona ľúbi pomaranče dôstojným nástupcom DJ-a Trička, alebo iba jeho slabým odvarom (DJ Tričko z Temu)? Alebo – prečo v stredu do redak-

cie večerný catering prišiel a vo štvrtok už nie? Sme v nemilosti alebo sa predpokladá, že apetít redaktora klesá priamo úmerne s nedostatkom spánku?

Objavil sa aj lajtmotív inscenácií – nie je to však žiadna veselá téma, ale samé traumy – najmä v inscenáciách mladých súborov je to tu smrť rodičov, tam šikana, toxické vzťahy, kostlivci v rodinných skrinách, závislosti, obavy z rodovo podmieneného násillia, no skrátka úplná depka. Našťastie, v samotných predstaveniach aj v rozhovoroch s vami sa objavujú aj východiská – ak sa vám niečo nepekné deje, treba sa o to s niekým podeliť, možno práve v divadelnom kolektíve, možno aj prostredníctvom divadelnej inscenácie.

V redakcii pre vás tiež máme nejaké tipy najmä na prevenciu (na intervencie nie sme vyškolení, ale ak by bolo treba vypočuť či naliať pohár vody, sídlime v študovni SKD a sme zastihnuteľní takmer 24/7). Predchádzať nezhodám sa dá napríklad tak, že sa budeme dobre počúvať – trénovať túto

zručnosť, spolu so schopnosťou porozumenia, môžete každé ráno na rozborových seminároch. Dobrým vzťahom prosperujú aj osvedčené festivalové recepty – tanec (no a čo, že na odrhovačky) či objatia po odhratom predstavení, ale aj kedykoľvek inokedy počas dňa či noci – samozrejme, iba konsenzuálne!

A ešte jeden špeciálny trik priamo od nás. Keďže nám hapruje tlačiareň, možno ste si všimli, že denníkov tlačíme iba obmedzené množstvo a navyše sa kde-tu rozmažú písmenká či zašmuhne celé slovo. Naše limity však môžete premeniť na vaše výhody. Veď čo môže krajšie zblížiť ako spoločné čítanie, čo môže byť milšie gesto, ako požičať svoj časopis kamarátovi alebo kamarátke, ba ešte lepšie neznámemu kolegovi či kolegyni z konkurenčného (spriateleneho!) súboru? A keď niečo nebudete vedieť prečítať, pristavte sa pri nás, prihovorte sa, sme tu pre vás!

Maš.

**Homo
žatvus**

Foto: Michal Lašut

Festival žije a ja cítim jeho pulzovanie

Iveta Ditte-Jurčová je jednou z deviatich osobností, ktoré sa organizátori Scénickej žatvy rozhodli prekresliť do pixelov a integrovať do grafiky festivalu. Je to preto, aby sme si pripomenuli ich zásluhy a význam pre festival. Pre mňa má Iveta Ditte Jurčová v súvislosti so Scénickou žatvou význam extrašpeciálny, lebo to bola ona (v tandeme s Mišom Ditem), kto ma zavolať najprv na EXIT (niekdajší FEDIM, ale v Levoči) a následne aj do festivalového denníka SŽ. Písal sa rok... (to radšej zamlčme), redakcia bola ešte v dramaturgii SKD, bola som nesmelá, dezorientovaná, ale aj nadšená. Odvtedy sa toho zožalo, začalo i skončilo mnoho, ale človeku dobre padne si trochu zaspomínať...

pohľadu – ako súťažiaca, ako organizátorka, ako lektorka, zažila som zmeny, ktoré sa na Žatve diali, ale teraz som prvýkrát v porote, to som ešte nebola. A práve dnes som si uvedomila, aké je fajn, že sú tu ešte ľudia, ktorých poznám, s ktorými môžem zaspomínať na tie divokejšie časy, keď človek ešte zvládol na Žatve všetky aktivity, čo už dnes tak nie je.

► Na čo z tých čias rada spomínaš? Pre mňa to bola zlatá éra, nie preto, že by teraz Žatva nebola príjemná, ale preto, že som bola mladšia, jedinou mojou zodpovednosťou bolo načas odovzdať Trnkovi text do festníka (aj to sa niekedy darilo len s odretými ušami), bol to pre mňa

nový, fascinujúci svet. Máš svoje pamätné žatevné momenty?

Ja nemám úplne pamäť na nejaké pikantérie, ale nejaké by sa našli (smiech).

► Tak nájdí! (smiech) Alebo ak si spomenieš neskôr, môžeš mi potom poslať do mailu.

No napríklad si pamätám na Mira Dacha, ako cestou do Čiernej pani spieval Internacionalu. Teda, celá naša partička sa presúvala do Čiernej pani a on, idúc cestou, zobral so sebou smetiak (smiech).

► Áno, to je historka, ktorú ešte občas niekto vytiahne.

Hej. A veľmi radi spomíname na pána profesora Štefka, s ktorým sme zase pri tých

► Aký to je pre teba pocit, vracat' sa na Žatvu? Svoje pôsobenie vo funkcii riaditeľky programovej rady si ukončila v roku 2016 (tiež spolu s programovým riaditeľom Michalom Ditem, pozn. aut.), počas storočnice pred tromi rokmi si mala dielňu a teraz si v porote. Užívaš si, že si môžeš festival vychutnávať viac zvonku, že sa nemusíš o všetko starať a starajú sa o teba?

Musím povedať, že toto prostredie som si odžila zo všetkých uhlov

smetiakoch pri stane vždy fajčili a počúvali ho a rozoberali inscenácie. To sú veľmi príjemné spomienky. Alebo si pamätám, ako ste vy dve s Mirkou Kičiňovou nacvičili svoj tanec. Rada spomínam aj na to, ako sme so Samom Trnkom, s Lukášom Kodoňom, s Pavlom Grausom a potom v iných obmenách s rôznymi ľuďmi pracovali v denníku. To, čo ma bavilo na Žatve alebo čo ma vôbec baví na práci, je intenzívnosť, ktorú si festival prirodzene vyžaduje, nech si v akejkoľvek pozícii. Napríklad denník je často nočný a nestíha sa, je tam tá uzavretá partia, ktorá ťuká do notebookov a snaží sa nejako uchopiť atmosféru festivalu. Tak to mi príde strašne fajn a tá festivalová intenzívnosť ma stále nesmierne baví.

► **Pre mňa si jedným z ľudí, ktorí ma do tohto sveta priviedli, práve ty. Kto je to pre teba?**

Mám niekoľko takých ľudí, ktorí ma popostrkovali k divadlu, k prekračovaniu svojich hraníc, povzbudzovali ma, aby som ďalej išla študovať a potom, aby som nastúpila na Národné osvetové centrum. Takým mojím guru bol režisér, ktorý už nie je medzi nami, ale viedol levický súbor – František Držík. Potom neskôr Karol Horváth, Jožko Krasula napríklad, čo sa týka NOC-ky a môjho nástupu tam. A divadlo som vlastne začala robiť ešte so svojim prvým manželom Štefanom Jurčom na dedinke Tekovské Nemce. Malo to u mňa vývoj od úplne nepopísaného papiera až po to, že som si prešla rôznymi funkciami a rôznymi prácami v divadle.

► **Dorastajú generácie, ktoré si už nepamätajú éru tvojho a Michalovho pôsobenia, nie to ešte tú predošlú. Vďaka vám však Žatva dostala podobu, ktorú v podstate v nejakých obmenách poznáme dodnes. Aké boli vaše ambície pri „obrodzovaní“ festivalu, za čo si rada, že sa vám podarilo dosiahnuť?**

Jedna z prvých ambícií, ktoré sme mali už s predchádzajúcim riaditeľom Scénickej Žatvy Jurajom Surmom bolo, aby to bol letný festival. Pretože ja si pamätám ešte Žatvu, keď bola novembrová. V Strojári sme sa tlačili po zafajčených priestoroch, všetci sme chodili v kabátoch, presúvali sme sa sem a tam, to bolo také neutešené. Čiže obrovská zmena nastala už tým, že sa z toho stal letný festival, čo umožnilo rozbehnúť mnohé aktivity, ktoré predtým na Žatve nemohli byť alebo neboli. Napríklad festivalový stan, ktorý je už takou pravidelnou súčasťou Žatvy.

Podarilo sa nám aj vrátiť workshopy, ktoré začali byť koncentrovanejšie, týždňové. Mimoriadne rada spomínam na Scénickú Žatvu, keď sa nám podarilo ešte týždeň pred začiatkom festivalu urobiť divadelné dielne. Koncept bol taký, že súbory si stavali svoje tímy. Vtedy ich viedol Patrik Lančarič s Petrom Pavlačom. Vyšli z toho osobnosti ako

Janko Luterán, Aďa Totiková, bol tam Tomáš Mischura a ďalší. Dielňa sa volala *Simulácia vzniku divadelnej inscenácie*. Z takýchto vecí som mala nesmiernu radosť, keď niečo takto vyšlo a mala som pocit, že môžeme ovplyvňovať kvalitu divadelného diania.

► **Zavádzali ste aj systémové zmeny v prehliadkach ako takých...**

Zavádzali sme dielne aj na festivaly, hľadali sme často nové miesta pre konanie festivalov, lebo nie vždy bolo prostredie vrúcne a prijímajúce. Počas mojich dvanástich rokov v NOC sa pôda niekedy otriasala, niektorí ľudia boli nespokojní, boli zvyknutí na starý systém delenia súborov na A, B, C, ktorý bol zrazu skostnatený, nepoužiteľný. Bol to systém delenia podľa pomyslenej kvality, ale vlastne sa to v tých triedach nijako neposúvalo, to, čo kedysi fungovalo, prestalo byť funkčné. Museli sme priniesť zásadné zmeny, aby sme sa posunuli ďalej. A možno tiež časom niečo z toho nebude fungovať a bude musieť prísť zase niekto iný, kto urobí zmeny.

► **Čo vás v roku 2016 podnietilo odísť z dobre rozbehnutého vlaku? Prečo ste sa rozhodli prenechať Žatvu ďalším nasledovníkom?**

Hlavná motivácia bolo, samozrejme, divadlo Pôtoň. Prišli sme do bodu, keď sme cítili, že musíme energiu vložiť doň. Nedalo sa to robiť popri práci na ďalších dvoch troch frontoch. Úlohu zohrali aj rodinné okolnosti – ochorel náš syn Tadeáš, čo sme ťažko prežívali a aj to nás donútilo niečoho sa vzdať. Ja som ako prvé zanechala konzervatórium, na ktorom som učila, a dohodli sme sa s Michalom, že skončíme aj v NOC-ke. Svoje zohralo aj to, že odišla Alena Štefková – povedali sme si, že keď odchádza ona, tak odchádzame aj my.

► **A čo si hovoríš, keď to teraz sleduješ „z pozdĺží“? Robia to vaši nasledovníci dobre?**

Veľmi ma teší, keď vidím úspechy, ktoré hovoria o tom, že neprofesionálne divadlo má svoju kvalitu – napríklad keď počúvam, ako našich ohotníkov prijali v Monaku. Rozprávala som sa s Matejom, že to bolo úplne úžasné. Teší ma aj to, že sú tu Matej, Renata Jurčová a ďalší, ktorým záleží na di-

vadle, robia to dobre, starajú sa o festivaly a posúvajú ich ďalej. Skutočne mám pocit, že tu funguje nejaký náboj, osobná zainteresovanosť a chuť pracovať. Asi by ma veľmi mrzelo, keby som videla neochotu alebo nezujem. Ale to, že festival žije, že sa tu cítim dobre, že je to také vrúcne a že cítim takéto pulzovanie, to je zásluha ľudí, ktorí pracujú teraz pre nás.

► **Stíhaš sa popri iných svojich aktivitách ešte zaoberať neprofesionálnym divadlom aspoň latentne, vnímaš nové súbory alebo nové inscenácie tých starých? Na čie predstavenie si rada zjdeš?**

Musím povedať, že som trochu stratila kontakt s amatérskym divadlom. Som vďačná za to, že som mohla byť na Hviezdoslavovom Kubíne, to bol pre mňa taký návrat. Ale evidujem určite dNO – mám k nim trochu iný vzťah, pretože ich často prirovnávam k Pôtoni. Oni aj prišli za nami do Pôtone pozrieť si našu inscenáciu, divila som sa, že nejakí ľudia z Oravy zavítali k nám do Bátoviec, za celé auto divadelníkov, ktorých sme vtedy nepoznali, lebo ešte nemali za sebou také výsledky. Vidím u nich snahu stále sa zlepšovať a teším sa, že ich uvidím aj tu. Po-tešili ma aj dievčatá zo súboru LET, ktoré ma očarili minulý rok na Kubíne a aj teraz.

(Nielen) za príjemne nostalgický rozhovor pri pohári vína ďakuje,

► **Maš.**

Dňa 28. augusta 2025
si svoje ANO povedali

Jakub & Wanda

Stalo sa tak počas dramatického obradu plného radostných slz a ľúbostných pohľadov.

K prianiu mladomanželom sa pripája celá redakcia časopisu Žatva a život.

Nech ich steblá lásky neustále rastú v hrejivom objatí slnečných lúčov.

Foto: Jakub Jančo

Jasmínka je láska

Divadelný súbor Zádrapky patrí medzi stále amatérskemu divadlu a jeho inscenácie sa pravidelne objavujú na rôznych typoch súťaží. Tentokrát sme mali možnosť vidieť inscenáciu (*Takmer*) *Zdrevenení* určenú pre najmenšie publikum, čo predurčilo jej jednoduchú štruktúru, prácu so znakom, redukcii témy a využívanie elementárnych princípov detskej dramatickej tvorivosti.

V úvode tvorcovia ponúkajú magický obraz. V temnom priestore sa pohybuje kocka, z ktorej presvitá svetlo, vrhá tieň na divákov a zároveň sa ozývajú hlasy s rôznymi otázkami. Mágia tohto obrazu navodzuje dojem, že sa bude diať niečo čarovné a neočakáva-

né. Tento magický pocit sa však po chvíli rozplynie a už sa nevráti. Ku kocke prichádzajú deti a rôzne na ňu reagujú – väčšinou si ju nevšímajú a ponechávajú ju v priestore. Zrazu, bez zjavnej javiskovej príčinnosti, nastane boj o dovtedy nepovšimnutý objekt.

Deti z kocky vyberajú rôzne drevené predmety – rapkáč, píšťalku, kastanety – a veľmi vtipne a hravo im prisudzujú vlastnosti na základe podobnosti. Oživujú predmety prostredníctvom rytmických a zvukových situácií. Práca s rytmom a zvukom je v tomto prípade mimoriadne vydarená – kolektív detí dokáže sústredene držať rytmus a zároveň vytvára obrazotvor-

né asociácie, ktoré stimulujú detskú fantáziu. Tento moment odhaľuje potenciál skupiny: hru, kreativitu a schopnosť spoločnej koncentrácie.

Na druhej strane, ako problematický sa ukazuje dramaturgický oblúk inscenácie. Prechody medzi situáciami pôsobia často náhle, nie vždy motivovane, a preto oslabene. Kocka z *Človeče, nehnevaj sa* plná „drevenákov“ prináša samostatný vesmír – zmenšenú napodobeninu nášho sveta, vzťahov, situácií a základných etických otázok. Deti prostredníctvom zástupných predmetov rozvíjajú konflikty, súťaživosť, šikanu, vyčleňovanie jednotlivca a ďalšie témy. Emocne najsilnejším a zároveň najkontroverzejším obrazom je moment, keď je chlapec odlišný od ostatných označovaný čiernymi nálepkami.

Opäť sa stávame svedkami neočakávanej – a nevybudovanej – premeny situácie. Drevenáci sa menia na neživé predmety v krabici.

Inscenácia ponúka riešenie zložitosti sociálnych väzieb a konfliktov v podobe vzťahu dievčatka Jasmínky k drevenákom. Jasmínka našla svoju zabudnutú krabicu s drevenými hračkami. Úprimne sa z nich teší a ukladá ich späť do krabice. Ku každému prejavuje starostlivosť a nehu, a to napriek jeho nedokonalosti, nedostatočnosti. Nehodnotí, nekritizuje, neodsudzuje... Jasmínka je jednoducho láska.

Foto: Jakub Jančo

Jeden súbor, jeden odkaz: Nesúď obal, radšej prečítaj zloženie

Rozprávala som sa s herečkami Améliou Báňayovou, Alexiou Báňayovou a Dianou Koprlovou – tromi členkami zo súboru Zádrapky. Odpovedali vždy jasne a jednohlasne. Súbor sa rozhodol, že svet potrebuje malú divadelnú lekciu. Prečo?

► „Každý má hodnotu sám o sebe, bez ohľadu na čokoľvek“ znie posolstvo vašej knižnej predlohy. Stotožnili ste sa s tým vo vašej inscenácii?

Áno, nikto nieje „ten horší“. Každý sme iný, aby sme neboli všetci rovnakí.

► Máte radu, ako prijímať inakosť a rešpektovať rôznorodosť?

Nedať na prvý dojem a spoznať človeka hlbšie.

► Rezonuje vo vás téma inscenácie aj v bežný deň?

V školskom kolektíve sa vždy nájde niekto slabší, na koho sa ostatní vrhnú.

► Ako na to reagovať?

Pokiaľ sa to dá, ignorovať. Niekedy to šikánatora prestane baviť, keď vidí, že nereagujete. A potom – určite to niekomu povedať, nedusiť to v sebe.

► Keby ste ľudstvu mohli dať jednu spoločnú vlastnosť?

Hĺbka. Aby neboli povrchní a nesúdili z prvého dojmu.

► Ste dobrý kolektív?

Veľmi dobrý. Každý s každým, všetci spolu.

► A ako sa robí s pani vedúcou?

To je maminka, takže aj kamarátka.

► Späť k inscenácii... keď je niekto zatvrdnutý ako peň, čo mu srdce roztopí?

To je hádanka?

► Áno.

Keď má dobrých kamarátov. Keď si ho niekto začne všímať, rozprávať sa s ním. Mal by si nájsť hobby. A tiež, keď mu niekto ukáže, aké je to byť milý. Že sa to dá. Povzbudiť ho.

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

► Takže sekať dobrotu. Čo je ešte problematické vo vašich kolektívoch?

Keď niekto niekoho kritizuje za oblečenie alebo že nemá telefón, za postavu... Ide to veľa aj z internetu. Tam majú ľudia „bezpečný priestor“, kde si každý anonym môže povedať, čo chce. Osobne by si to nedovolili, ale na internete sa dá čokoľvek.

► Lepší svet? Ako si ho urobiť?

Vnímať pozitívne veci, sústrediť sa na to dobré. Byť dobrý na ostatných. Nebyť s ľuďmi, ktorí nás zle ovplyvňujú, ale spájať sa s tými, ktorí sú nastavení rovnako ako my.

► Zuzanka Strnátovie

Foto: Jakub Jančo

A Furgoneta v skratke

(synopsa pre nelusofónne publikum)

Hra začíná v horské vesnici, kde řeka, která byla kdysi symbolem života, vysychá. Vinu za to nesou lidé, kteří vrtají do hor a bezmyšlenkovitě sázejí stromy, které absorbují všechnu vodu.

Tio Afonso, starý muž, si stěžuje a vytrhává stromy, které muži zasazují. Mořská panna, kterou drží v domě, protože už v řece nemůže zůstat, prosí Tia Afonsa, aby ji z vany dostal, protože nemůže čekat, až začne pršet. Potvrzuje, že za situaci nemůže on, ale „prokletí muži“, kteří ničí hory a berou jim vodu. Tio Afonso mořskou pannu osvětluje a krmí a ona se ho ptá, jestli si myslí, že někdo uvěří příběhu o starém muži, který choval mořskou pannu ve vaně a krmil ji chlebem. Věř, že to není příběh lásky, ale příběh o válce, která se chýlí ke konci. Vyjadřuje strach z toho, že zapomene, odkud je, a že Tio Afonso ztratí sílu a nebude ji moct vrátit do řeky.

Romão a João, synové Romão Velho, ve své dodávce napěchované zbožím stoupají do hor, aby tam své zboží prodávali. Romão je pragmatický a soustředí se na obchod a budoucnost, zatímco João mluví o řece a minulosti. Romão miluje hory a říká, že jsou jako divoký břečťan, který jim roste po těle, čím víc stoupají. Chce každému zákazníkovi přinést „svět, který se vejde do této dodávky“.

Potkají Tio Afonsa s náručí eukalyptů a ten Romãovi říká, že přišel pozdě, že lidé už rozsekávají horu a vysazují stromy, aniž by měli dostatek vody. Romão odpovídá, že je to „budoucnost“. Během rozhovoru si Romão, João a Tio Afonso navzájem nabízejí a sdílejí jídlo a vodu. Tio Afonso odhaluje, že voda chutná po železe, že včely umírají, protože nemají co jíst, a že mlýny zavřely, protože už není dostatek vody. Že nikdo nesází kukuřici ani žito, že lidé z hor odešli bydlet i se svými dětmi do vesnice.

Na závěr Tio Afonso Romãovi podá dopis, protože se bojí, že je to účet za elektřinu, nebo žádost o příspěvek pro otce Porfíria. Tvrdí, že Bůh je už dávno opustil a Dábel s nimi nechce mít nic společného. Romão říká, že je od dcery Tio Afonsa, což Tio Afonso dojmě. João pak předstírá, že dopis čte.

Objeví se Rosa, dcera Marie Pisca, a Romãoa proklíná, že miluje hory a ne ji, a chce, aby se Romão s ní vydal pryč, že by je dodávka mohla odvézt daleko, pryč z hor. V pláči mu říká, že až zemře, místo zvonů by měl zatroubit klaksonem. Romão ale Rosu opouští.

Joãoa se vyděšeně vrací a říká Romãovi, že Tio Afonso má ve vaně mořskou pannu. Oba bratři se schovají v dodávce, dokud se neobjeví Tio Afonso a nepotvrdí, že je to pravda.

V další situaci potkáváme Tio Afonsa, který sedí na zemi a pláče. V náručí drží mořskou pannu a dokola opakuje, že se musí vrátit dešť a že už dlouho nesněžilo. João vezme mořskou pannu a říká, že ji vrátí do řeky. Romão odmítá pomoci a říká, ať to udělá João sám. João pak Romãovi řekne, aby odvedl Tia Afonsa domů, protože je slabý a blouzní. Odnese mořskou pannu k řece, položí ji na břeh, osvěží ji a panna se probudí. Zeptá se ho, jestli už někdy viděl ženu jako ona. João odpoví, že ano, ale že mořská panna je hezcí.

Vyzve jej, aby jí pověděl svůj příběh. João vzpomíná, jak se kdysi jako dítě potápěl a viděl ženu na břehu řeky – mořskou pannu, která mu dala náhrdelník a přikázala, aby řeku chránil. João říká, že když přívěšek tiskne, cítí řeku.

Romão a João jedou v noci dodávce ve sněhové vánici. Během jízdy se objeví stará mořská panna, která se jim postaví do cesty. Bratři vystoupí z auta, vyděšení, a João se k ní pomalu přiblíží a vrátí jí náhrdelník. Poté, co odjedou, mořská panna začne mluvit: vysvětluje, že dodávka před 15 lety spadla do řeky. Řeka vyschla, a proto dodávku vynesla zpátky na povrch. Říká, že v horách už nezůstali žádní lidé ani zvířata, že už neprší, ale místo toho sněží jako nikdy předtím, a že hory umírají.

Sdělte svůj příběh!

Komunitní soubor Teatro de Balugas, působící v hornatém kraji Minho, nedaleko ústí řeky Limia v obci Balugães na severu Portugalska, za téměř dvacet let své existence vyprodukovalo více než dvacítku inscenací. Divadlo, které vzniklo z potřeby udržovat naživu paměť kraje, z něhož vzešlo, jeho lidové zvyky a tradice a z nich formulovat univerzální témata a moderní otázky, pořádá také festival lokálních vesnických divadel i bienále divadel v ohrožených jazycích a provozuje uměleckou platformu zabývající se materializací kolektivní paměti. Pod uměleckým vedením Cândido Sobreiry se účastnilo mnoha světových festivalů a je držitelem velkého množství všemožných cen. Oceňovaný Cândido Sobreira je také autorem, režisérem a hercem jejich inscenace z roku 2020 *A Furgoneta* (česky *Vůz* či *Dodávka*). Hra, kterou napsal, předestírá sugestivní příběh o bratřích Romãovi a Joãovi, jejichž rodinný byznys se prolíná s legendou o mořské panně, osudem mizějící řeky, vyčerpaných hor a tradičního života, který je odsouzen k zániku. Nebýt magického realismu, v něm příběh připomíná putování George a Lennieho ze Steinbeckova románu *O myších a lidech*, kteří také putují za svým snem, za svou nadějí, ale potýkají se se samotou, nepochopením a krutostí. A stejně jako Lennie je i jeden z bratrů, konkrétně João, mentálně hendikepován.

Hra je členěna na dvacítku scénických obrazů a pět rozsáhlejších činoherních situací (viz synopse). Obrazy jsou vytvářeny na forbně všemožnými divadelními prostředky od animace předmětů až po stínohru; slouží především k nastolení atmosféry, poukazují na mizející vodu z přírody (ostatně voda je jejich ústředním tématem), krátce vyjevují rozpadající se svět. Tyto výjevy ani-
muje zejména ženská část souboru.

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Oproti tomu činoherní situace, příběhy mužů, se většinou točí (někdy doslova) kolem částečně funkčního torza dodávky, které je ústředním scénografickým prvkem inscenace, a ač jsou plné gagů (jako zdroj komiky je i velmi citlivě využit Joãoův hendikep), jejich dialogická kompozice je poměrně repetitivní. Od všech postav se mnohokrát dozvídáme o hrozbě ekologické katastrofy související s výsadbou stromů a nadměrným čerpáním vody z řek, postavy často opakují svá jména a hovoří v tajemných metaforách a s nepřilíš sro-

zumitelným humorem. Ve svých postojích jsou také dosti pasivní a neměnné. Kvůli jazykové bariéře (představení nebylo titulováno) převládla při vnímání především estetika, a to jak ve vkusné výpravě, tak ve srozumitelně artikulovaných obrazech i v civilním hereckém projevu celého ansámblu, který zahrnoval i občasné pomrknutí publika.

Zápletku a bratrský rozpor ve vnímání kritičnosti stavu, v nichž se jejich kraj nachází, se pokouší vysvětlit závěrečná retrospektivní situace, ve skutečnosti však celý příběh ještě více rozmlží a zahraje k tomu na sentimentální notu tím, že Joãoa na jevišti zalternuje dětský herec, stejně jako později i jeho bratra.

Po děkovačce k publiku promluvil impresário, aby znovu podtrhnul to, co je vetknuto do kolébky souboru, tedy že příběh je autofikční, že se jedná o příběh jejich kraje. Apeloval, že musíme všichni svůj příběh sdělovat sami, jinak to udělá někdo za nás. V tomto ohledu má činnost souboru jednoznačně smysl a zhlédnutá inscenace je toho dobrým příkladem.

▲ Ivo Kristián Kubák

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Cesta do králičí hlavy a zpět

Soubor Únikový východ ze ZUŠ Velký Kr-
tíš si vzal jako výchozí materiál pro tvorbu
své inscenace knihu švédské autorky Anny
Höglundové *O tom si člověk povídá jen
s králiky* a pod vedením Sylvie Svákusové
z ní vytěžil něco, co na mne zapůsobilo až
jako provokativní generační výpověď: My
jsme si takový svět nevybrali, takový jste ho
pro nás připravili vy! Jak ho máme zvládat,
když nám v tom často ani nepomáháte?

Tak jako v řadě dnešních inscenací se
i v této setkáme s využitím audio a video-
záznamů dokumentárních materiálů. Zde
jsme hned na úvod z mobilů a tabletů pro-
tagonistů atakováni úryvky zpravodajských
relací o útocích studentů na své učitele,
o střelbě na spolužáky. Následují videa z in-
ternetu, jak si skvěle udělat make up... Jak
drsněji nastolit téma? A hned na to vidíme
holčičku/kluka (vždyť je to přece jedno,
mohlo se to stát komukoli) s copy nápadně
podobnými visícím uším hadrového králí-
ka, hračky, kterou drží v náručí, prosící na
počítači pracující maminku o pozornost.
Maminka mu/jí ale nasadí sluchátka a sly-
šíme znělku seriálu *Jen počkej, zajíci!* Od
tohoto okamžiku jakoby vstupujeme do
hlavy hlavní postavy a vše dostáváme zpra-
cováno jejím viděním: rodiče jen jako pa-
sivní nebo na ni útočící figury s přiborem
a solničkou, spolužáci, pro které je loser,
všudypřítomné reklamy na jen samé do-
konale produkty atd. Slyší „Ty nejsi
normální“, až se sama začne jako
divná, porouchaná cítit. A na-

Foto: Jakub Jančo

růstá beznaděj, vztek, agresivita. Schlíplý
osamělý králíček se začne proměňovat na
blikající hororovou masku králíka Zlouna,
kterou si antihrdina nasazuje a mífí ima-
ginární zbraní na nás. Nic příjemného, ale
i do takových hlav je potřeba se dívat.

Všichni protagonisté jsou oblečení do
šedých mikin a tepláků. Jedna dívka hraje
stále hlavní postavu, ale všichni ostatní se
mohou stávat, a stávají, jejími dalšími já
stejně tak, jako se proměňují v její rodi-

če, spolužáky. Funkčně působí malý černý
praktikábl (stůl, rám zrcadla, hrana, po níž
je třeba jít), další videa z rodinných archívů,
scénická hudba. Osobně nemám rád často
v mladých souborech nadužívané gradová-
ní situací do hlučného překřikování a cha-
osu, tady byly i takové situace zdůvodněné.
Představení mělo spád, vycházející ze zau-
jetí příběhem a společné energie souboru.

▲ Aleš Bergman

Rozhovor s králikom

Hovorí, že má priveľké uši a počuje viac, než by chcel. V inscenácii Rozhovory s králikom sa stal hlasom tých, ktorí zápasia s bolesťou, nádejou a odvahou byť sami sebou. Viac priblížila herečka, ktorá Králika stvárnila, Elizabet Kortišová.

► Cítiš sa byť „Králikom“?

Je to zaujímavé, ale ja som si najskôr s touto postavou nesadla. Som pravý opak, ale po čase som sa do toho vžila a pochopila som ju.

► Ako ste sa dopracovali k tomu, čo sme dnes videli?

Mali sme knižnú predlohu, ktorou sme sa inšpirovali. Snažili sme sa ukázať život chlapca, Králika. Spoločne sme písali scenár, bolo to náročné, pretože kniha bola celá smutná a nebola tam žiadna pozitívna vec. Tak sme vymýšľali, čo pozitívne tam dať.

► A čo je pozitívne, keď je veľa negatívneho?

Nádej. Niečo také.

► Aké to je pre mladých ľudí, počúvať toľko negatívnych správ?

Je to hrozné, a práve preto by sme to mali šíriť a rozprávať sa o tom. Dúfam, že sme aspoň niečo aj týmto predstavením posunuli.

► Keď sa stane nejaká tragédia, rozprávate sa o tom alebo je to tabu?

V našej škole sa veľmi nerozprávame, iba tak bokom si šuškáme.

► Máš pocit, že ste na to ponechaní sami?

Áno. No v Zuške sa o tom rozprávame.

► Ako zvládnuť ťažké pocity?

Určite si to nenechať len pre seba. To je najhoršie, potláčať emócie v sebe, to potom

práve vedie k tragickým udalostiam. Vyrozprávať sa, začať to riešiť, nenechať to len tak. Veľa prípadov je ťažkých a nedá sa to len tak. Ale musíš. Nedusiť sa v tom sám.

► Skvelé je, že vám v tom pomáha práve aj divadlo.

Život nie je celý ružový, ak ste to vy alebo máte niekoho kto sa trápi, treba pomôcť. Hráme, nech sa nám také veci nestávajú, aby sme sa tomu vyvarovali. Často máme aj také „therapy sessions“.

► V inscenácii sa dotýkate aj témy odvahy byť sám sebou. Čo nám v tom bráni?

My sami. Aj by sme chceli, ale bojíme sa. Ale myslím, že každý by mal byť tým, kým chce.

► Musím pochváliť tvoj talent padať. Vyzeralo to veľmi prirodzene.

Ďakujem. Ale som celá dorážaná. Tie stojky sme pridali predvčerom. Museli sme sa zosynchronizovať a je za tým množstvo spoločnej práce.

► A čo by ste chceli vytvoriť ďalej?

Podľa mňa niečo veselé, smiešne. Pre zmenu.

▲ Zuzanka Strnátovie

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Trénované divadlom

Divadelný súbor LET zo Žiliny priniesol na festival svoj autorský projekt s názvom *Snívali sa mi ruky tvoje*. Nežný názov patrí básni Maše Haľamovej, ale divák po pár sekundách predstavenia pochopí, že tu ide o prudkú iróniu. Slová „Snívali sa mi ruky tvoje“ v kontexte básne sú krehkým vyznaním poetky, ale v interpretácii divadelného súboru LET ide o nočnú moru. Témou inscenácie je totiž mužské násilie.

Takže na začiatku trochu poézie a nepoetická realita môže začať. Tri dievčatá – Laura, Eliška a Táňa – sú na diskotéke. Ešte predtým dostali mnoho inštrukcií od svojich starostlivých mám, čo nemajú robiť. Zabávajú sa. Vracajú sa domov. Boja sa. Ponáhľajú sa. Na ulici ich ohrozuje akýsi muž. Nevieme, či to tak naozaj je. Ale strach je matkou udalosti. Tri herečky sa točia opreté o seba chrbtom a zapnuté mobily v tme pripomínajú blikajúce lampy, popri ktorých utekajú do bezpečia. Prežili to.

Zaznie aj úryvok z rozprávky o Červenej Čiapočke od Charlesa Perroulta. A opäť ten istý efekt ako na začiatku: je to síce rozprávka, ale vlk je človek. Presnejšie muž.

Už neexistujú rozprávky. Vieme to. Čo nás ešte neodplaší a zabráni okamžite utiecť z divadla pred vlkami, aj keď neexistujú, je zvláštna kon-

centrovaná energia troch herečiek. A istým spôsobom aj ich hravosť. Pohybová dispozícia. A paradoxne v týchto ťažkých témach silná vnútorná vitalita. Sú to herečky – športovkyne a čaká ich „battle“. Boj s ťažkou témou. Ale veríme im, že ich nezomelie. Sú trénované. Trénované divadlom.

Po rozprávke prichádza opäť prebudenie sa do reality. Autentické nahrávky. V nich najprv svojím hlasom, neskôr zdeformovaným, aby hlasy zostali anonymné, počujeme počas inscenácie rôzne životné zážitky a formy obťažovania. Homo hominim lupus. Človek človeku vlkom. Aj headline tohtoročného festivalu parafrázuje túto múdrosť. Ale divadlo LET s vlkami nemá žiadnu trpezlivosť. A právom. Divadlo LET sa s abstraktnými pravdami nepára. Letí kolmo k cieľu. K tvrdej zemi. K žinenkám.

Témy nahrávok sa stávajú aj impulzom k javiskovému konaniu. Tu by sme možno privítali ešte o čosi sofistikovanejšie paralelné konanie a rozohrávanie. Niektoré situácie sa odohrávajú a zrekapitulujú v zaujímavom divadelnom preklade znakov. Červené bojové gelové bandáže sa stanú ostrým výtvarným gestom, ktoré pretína arénový priestor javiska. Červené boxerské rukavice sú hodené na zem. Kto ich zdvihne, bojuje. Teda útočí. Prudký pohyb. Atak.

Vlci útočia. Čierna lepiaca páska ako znak fúzov. Ako znak mlčania. To všetko charakterizuje rýchlosť, ako sa striedajú obrazy a ako rýchlo tri herečky dokážu vytvoriť situáciu. Opakujem, je to priam športový výkon. A pri športe nejde o sentimenty, ale jasné údery. Aj divadlo LET priamo udiera do témy. Lineárne. Cielene. Bez okrás. Bez obkľúk. Ale asi to pri podobnej ťažkej téme ani nie je možné. Chcelo by to trochu poézie, aby si myseľ oddýchlá. Ale aj keby bola, vieme, že by to bola len prestávka medzi ďalším boxerským zápasom.

Inscenáciu charakterizuje suverénny druh invencie a kreativity. Riziko predstavenia spočíva v tom, že sa neustále manifestuje tá istá téma, ktorá je samozrejme dôležitá a treba o nej rozprávať a neustále ju definovať, ale v priebehu divadelného času sa očakáva ešte väčšie vrstvenie myšlienok a možno postupne aj vytváranie väčších kontextov, ktoré nás dostávajú do témy akéhokoľvek násillia na svete.

V každom prípade divadlo LET si zaslúži uznanie, že sa do týchto temných vôd ponorilo a hravým a chvíľami aj nadľahčeným spôsobom demaskovalo vlkov, ktorí by sa mohli raz stať ľuďmi.

Jak porazit manosféru

Po manifestační inscenaci o „problematicke“ menstruace *UŽ*, která na loňské Scénické žatvě obdržela dvě závěrečná ocenění za režii a za dramaturgii, se divadelní soubor LET působící při žilinské ZUŠ Ferka Špániho postavil čelem před další výzvu: zpracovat téma genderově podmíněného násilí a sexuálního obtěžování. Vzhledem k tomu, že soubor spolu s režisérkou tvoří tři herečky, je pochopitelným výchozím pohledem na tuto problematiku ten ženský. Všechny čtyři společně pak kombinací metod verbatim a devised theatre za užití textů slovenských básníků, francouzského folkloristy i americké aktivistky a autentických výpovědí sestavily silně apelativní scénický tvar, v kterém na ploše necelých 40 minut na jedné straně ironizují zažitá klišé, ale také nechávají zhmotnit svoje (a obecně ženské a ještě obecněji lidské) strachy a obavy.

Hrací prostor v třičtvrté aréně–ringu vymezuje sestavená pěnová puzzle podložka a dva mikrofony v čele. Do situace jsme uvedeni sérií rad a doporučení, jak se chovat ve společnosti, abychom předešly jakýmkoliv problémům. Hlídat si pití, vrátit se domů za světla či zvedat rodičům telefon. Po rozjuchané živelné party tří kamarádek Eli, Táni a Laury (herečky se v představení oslovují vlastními jmény) si s nimi prožijeme tísnivou atmosféru návratu domů za tmy, kdy každý krok a každé šustnutí znamená potenciálního úchyla nebo násilníka. Mozaika je postupně prokládána kritickým čtením Perraultovy Červené Karkulky či ironickým hudebním podkresem písní o lásce indoktrinujících muže pocitem, že když budou vytrvalí, jejich drahá se jim musí podvolit bez vzájemného konsentu (např. verše z *Jaj, Zuzka, Zuzička* Františka Krištofa Veselého: Prečo sa necháš od mňa toľko prosiť, / veď ťa chcem na rukách nosiť. // daj že mi z tvojho srdiečka, / ak ma rada

máš, / celé mi ho dáš.// případně *Duchoňovo Si tu ty a viac už nič / Láska, láska, nežný bič / Vzdaj sa, biely prápor vztýč*). Napětí sílí a spolu s ním nechť k tomuto stavu společnosti a touha s tím něco udělat.

Performerky se k řešení dostávají skrze herecké prožití nějaké autentické situace: nátlak partnera, obtěžování školního psychologa nebo nabídky kolemjdoucího. A když už se zdá, že jsou jako štvaná zvěř (doslova) a že s tím nemohou nic udělat, kdyby se na hlavu postavily (doslova), nebo si na sebe oblékaly pytle (doslova), vrhnou se do tohoto nerovného boje s manosférou za všechny oběti násilí na ženách, které přibývají každých devět vteřin. Závěrečný výcvik sebeobrany na vzteky rozcupované podlaze a catcalling na muže v publiku jsou (doufejme) počátkem jejich vítězství.

Herečky jsou ve všech okamžicích vědomé a autenticky přítomné, velmi citlivě pracují se svojí tělesností, přesně s převleky i s použitými technickými prostředky. Režisérka i ty nejtěžší situace artikulují s lehkou přirozeností, empatií a srozumitelností. Dramaturgicky perfektně vystavěný a vypointovaný tvar předkládá téma nikoliv

jako neřešitelný problém, ale jako náhled na fenomén, který se nikdy neměl stát normou a z něhož východisko existuje: tolerance a vzájemné pochopení. Násilí je prostě blbec a to na ženách trojnásob.

▲ Ivo Kristián Kubák

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

Odvážiť sa žiť

O sile žien, ich vytrvalosti a schopnostiach v súčasnosti hovoríme stále málo, pritom archetypálne predobrazy môžeme nájsť už v rôznych predstavách v mytológii, legendách a rozprávkach. Práve príbeh *O troch zhavraných bratoch*, ktorých spod kliatby vyslobodí ich nezločná sestra, sa stal inšpiráciou pre vznik inscenácie *Bohdana* Divadelného súboru Jána Chalupku v réžii Matej Struhára. Námet inscenátori poňali silno vizuálne, pohybovo a hudobne, a tak vytvorili spektakulárne podobenstvo o ľudských premenách.

Hlavná hrdinka príbehu Bohdana sa neprestáva trápiť nad tajomstvom, ktoré jej nechce prezradiť jej matka. Ústami Vedmy sa dozvedá o existencii svojich bratov, ktorých nešťastná matka zakliala na havranov. Púšťa sa ich hľadať, a tak sa začína jej putovanie lesom. Réžisér veľmi jednoducho a zároveň vizuálne pritažlivo modeluje les z konárov, ktoré držia herečky ležiace na zemi a vytvárajú vrstevnatú zvukovú kulisu. Spolu so spevmi, ktoré sa objavujú pri chválospevoch na oslavu bohov či pri rituálnych výjavoch.

Rituál ako významový znak sa nesie celou inscenáciou. Prechádzame cestou iniciácie dievčaťa na

ženu, bojovníčku a rodičku. Nejde len o záchranu svojich blízkych, ale nájdenie svojej vlastnej identity, svojho statusu v rámci komunity. Rovnako je to zápas o návrat strateného slova, ktoré na jednu stranu môže zraniť, ale na druhej strane aj vyjaviť pravdu. Postupne ako naberá dievča skúsenosti sa aj estetika inscenácie mení z náznakovej na autentickejšiu a živelnejšiu v podobe milostného splynutia s Bojanom, ktorý ju nájde nemú zakliatu v strome, či pôrodu jej syna. Práve scéna výmeny živého dieťa za poleno pôsobí drsne a neúprosne.

Použitie rituálu v divadle, nielen ako jedného z prostriedkov, ale ako nosného rámca, sa využívalo hlavne v divadle šesťdesiatych až sedemdesiatych rokov 20. storočia a silnú tradíciu má v poľskom divadle. V tejto estetike je rituál použitý aj v inscenácii *Bohdana*, ale režisér z rozprávkového príbehu dokáže vyabstrahovať aj v týchto podmienkach aktuálne a úderné posolstvo o moci slov.

Predstaviiteľka Bohdany podáva sústredený, dobre pohybovo a herecky zvládnutý výkon. Sploštene z hľadiska základnej motivácie pôsobí Bohdanin vzťah s macochou, ktorá má k nej hneď od začiatku negatívny postoj, čo dáva obojmu dobre herecky

disponovaným herečkám len obmedzený priestor. Výrazné sú tanečné a spevacké časti. V repetitívnych kruhových choreografiách okolo stromu, ktorý slúžil aj ako obradný stĺp či obetné miesto, na ktorom mala byť v závere Bohdana obetovaná, sa herečky síce pohybujú zdanlivo jednotvárne a jednoducho, ale ich mnohohlasný spev vytvára organický chór, ktorý v mnohom podporuje putujúcu, trápia sa, ale aj pri milostnom akte milujúcu Bohdanu.

Pôsobivé sú nadživotné kostýmy havranov pohybujúcich sa na perovacích chodúloch. Svojou prítomnosťou, ale aj moderným zjavom vybočujú z celkového rámca. Ako príznaky sa zjavujú v prírodnom prostredí, ktoré sa snažia inscenátori dôsledne dodržiavať (až na otáznе použitie igelitu pri poľnom výjave s Poludnicami, ktoré narúša túto estetiku).

Inscenácia *Bohdana* vtiahne divákov a diváčky do kolobehu riskantného hľadania svojich ľudských možností, ktoré sa vďaka vytrvalosti, láske a túžbe po záchrane svojich blízkych zdajú byť neobmedzené. A to je aj pre súčasnosť a jej nástrahy a nebezpečenstvá povzbudzivé zistenie.

► Marek Godovič

Horehronský ponor do slovanských rodinných vztťahov

Žatvou sa už od prvého festivalového dňa šírili fámy. Šušovalo sa o breznianskom predstavení inscenácie *Bohdana* Divadelného súboru Jána Chalupku. Nevylučujem, že použili lokálne médiá a miestnych vplyvniakov. Nerozporujem však ani organický dosah ich obsahu a formy. Aj v našej redakcii sa počas dňa šušovalo o niektorých obrazoch epochálnej inscenácie štýlom: „Kamarát sa pýta, kedy asi bude scéna orgií, zašli by sa pozrieť.“

Do Martina ich z Brezna prišlo ako hadov. Azda aj celý autobus dievčat, chlapcov, mladších aj starších. Rafinovane odetí do merchu, tmavých tričiek s gotickou šmrncnutým nápisom – menom hlavnej hrdinky rovnomeného mýtického príbehu tandemmu Dobšinský-Struhár. (Osobná vsuvka č. 1: Pani Švoňavá má generačné korene v Drienčanoch a povráva sa, že jej pra-pra-prapredok mal techtle-mechtle s ujkom Paľom).

Vždy, keď som počas dňa stretol režiséra Mateja Struhára, tak mal naponáhlo. Vraj nemajú dosť času na prípravu a sotva stihnú priestorovku. Keď som prvýkrát zbadal veľkovýpravnú scénu, svietenie a priam davové herecké obsadenie, zrazu som prijal jeho nervozitu z pocitu zodpovednosti. Podľa slov Emy Poliakovovej, predstaviteľky nebojácnej a dobrosrdečnej Bohdany sa však predstavenie podarilo. Odhliadnuc od hrozby odlepeného havranieho krídla tesne pred výstupom. Ale to sú také bežné havranie záležitosti.

Najviac ma zaujímalo, za akých okolností dostala Ema príležitosť stvárniť praslovan-skú hrdinku Bohdanu, keďže v rámci súboru bolo z koho vyberať. Ema vysvetľuje, že v role Bohdany sa striedajú spravodlivo tri herečky, ktoré dôsledne vybral režisér. „Rada by som si však vyskúšala hrať aj havrana. Milujem tie ich masky,“ vysvetľuje od krvi zababraná herečka.

Emu som pokúšal, či by sa jej náhodou nepáčila aj rola macochy. Záporné postavy majú často väčšiu hĺbku a priestor pre prácu s emóciou. No nedala sa presvedčiť. „Slová môžu raniť a môžu zachrániť.“ To je hlavný odkaz, ktorý si aj dnešný divák podľa Emy môže vziať z povesti o troch zhavranených bratoch a jednej obetavej sestre. Zaujímalo

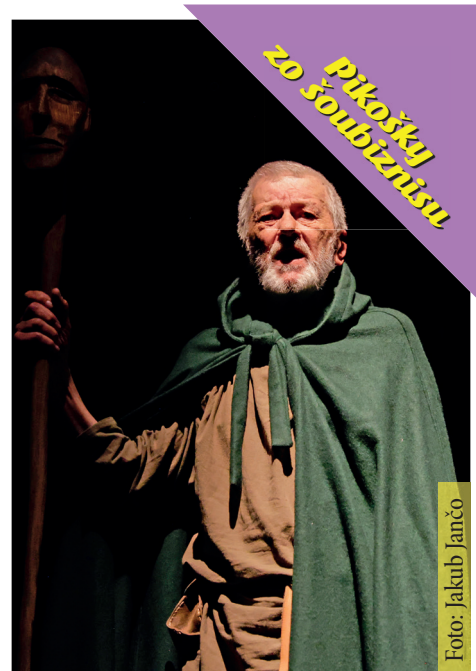

Foto: Jakub Jančo

by ma, ako by Ema prijala možnosť, že príbeh Bohdany by skončil tragicky a stala by sa obeťou. S inscenovanou smrťou má však sympatická herečka bohaté skúsenosti. „Ja

Foto: Jakub Jančo

Foto: Jakub Jančo

v divadle umieram na dennom poriadku. Obesením, upálením, utopením. Vyskúšala som už všeličo.“

Okrem precíznej vizuálnej zložky inscenácie oceňujem aj hudobnú a zvukovú zložku, ktorá je podľa Emy výsledkom práce korepetítorky a zbormajsterky Veroniky Veverkovej. Bohdanu čakajú okrem pravidelného hrania na domovskej scéne v Brezne ešte ďalšie hostovania a reprízy. (Osobná vsuvka č. 2 Nekriticky prezradím, že k Breznu a Brežňanom mám osobitný vzťah. Dôvodov je viacero. Či ľudské vzťahy, či rodinné putá, kamaráti a kamarátky, nielen srdcu blízky akcent.) Brezno zaujalo. Stavím sa, že nie len Pani Švoňavú.

Foto: Michal Lašut

Hirčáková nenaplnila očakávania (našťastie)

Román *Babička* sme mali možnosť v prvý festivalový deň zažiť dvakrát – najprv v podaní divadelného súboru Datív a následne v interpretácii recitátorky Adely Hirčákovskej.

Próza Ivony Gibovej hovorí o drsnosti a prežívaní traum dievčatka Magdy, o vyrovnávaní sa so zneužívaním, s rodinnou situáciou poznačenou otcom alkoholikom, direktívnu babičkou a poddajnou, submisívnou, „dobře vychovanou“ matkou. Na základe charakteru textu by sme mohli očakávať expresívny prednes – miestami až vulgárny alebo naopak bolestínsky.

Adela Hirčáková tieto očakávania nenaplnila. Našťastie. Bezpečne nás vedie rozprá-

vaním príbehu, udržiava napätie, ale vyhýba sa zbytočnej dramatizácii. Spolieha sa na silu slov a nepodlieha pokušeniu „okoreniť“ ich. Má zmysel pre rytmus a jemnosť nuáns pri vytváraní zmeny atmosféry, časovom posune, premene situácie. Jej prejav je autentický, temer civilný, jej prítomnosť a sústredenost nákazlivá. Je ukážkou toho, ako jeden človek dokáže ovládnuť celý javiskový priestor.

Dramaturgická výstavba textu a jeho interpretácie spôsobí, že namiesto horkosti a bolesti zostáva v nás pocit spolupatričnosti a pochopenia. Jednoducho – život.

▲ Iveta Ditte Jurčová

Aký je ten život pekný

Druhé stredné setkání s textem Ivany Gibové *Babička*®, v interpretaci recitátorky Adely Hirčákové, ukázal, že s komplikovaným a traumatizovaným príbehom se dá pracovať zrozumiteľne, s odstupem a bez sentimentu. Retrospektivním príbehom dospelé Magdy (viz recenze ve včerejším festníku) nás interpretka (pod vedením pedagožky Mari-

ce Šiškové) vede v chronologické časové ose 1989–1998–2000 od zážitků ve školce přes sexuální napadení až k závěrečnému smíření s matkou. Hirčáková dokáže rychle stříhem vybudovat atmosféru a udržet v ní napětí. Vulgarismy i popis nepříjemných situací drží soustředěně v rukách, autenticky pracuje s hlasitostí i křikem, zámlkami a (původně

autorskou) ironizací. Vzhledem k zmíněné dramaturgické stavbě textu a jeho civilní interpretaci v nás na závěr spíše než politování vzbudí Magdina story naděje a pochopení, které zarezonuje v závěrečném citaci matčina „pozri, aký je ten život pekný“.

▲ IKK

Odtlačky Silvie Plathovej

Dobrý recitátor zaujme ešte skôr, než prehovorí. Hana Hvozdková nestihla ani vstúpiť na javisko a už ma mala – zastavila sa v uličke a až po chvíli pomaly vystúpala hore. Ani potom sa neponáhľala začať hovoriť. Prichádzajúcu paniku prezradil zrýchlený dych, a až ten odštartoval prúd slov režúcich do duše, ako to dokáže len Plathová. Spočiatku vonkajšia energia predbehla vnútornú predstavu, no než prúd utíchol, uverili sme Hane, že naozaj vidí obrazy a vníma pocity ukryté za textom. Hana po chvíli odstúpila a pozrela sa na miesto, kde ešte pred chvíľou stála ako Plathová s veľkou láskou. Recitátorka rozohráva dva pohľady na bolesť v duši – hovorí z perspektívy prežívajúcej a z pohľadu láskavo bezradného (jej manžela Teda Hughesa). Vždy, keď som si pomyslela, že sa do Haninho prejavu vkráda istá stereotypnosť, dokázala ma niečím prekvapiť. Moment, keď sa Hana spýtala „A Ariel?“ a pozrela sa do publika ma priklincoval úzkostne túžobným očakávaním otázky. Významný bol aj záver: skvele zvolená ostrá pauza uprostred vety. Nepôsobila ako vedome pripravená, skôr akoby vyskakovala zvonku, od slečny Hueyovej, ktorý zahájila elektrošokovú liečbu a tak zastavila rozprávanie príbehu. Koniec sme týmto jednoduchým postupom zbadali skôr, než bol dopovedaný a ostro useknutý tmou.

▲ Daniela Evjáková

Hana Hvozdková: Na recitovanie bežne nemyslím

O momentoch koncentrácie na javisku, ale aj o vplyve recitácie na každodenný život som sa zhovárala s nitrianskou recitátorkou Hanou Hvozdkovou. S montážou poézie Sylvie Plath a Teda Hughesa sa Žatevníkom predstavila v Národnom dome.

► **Keď si naplno osvojiš text, stáva sa ti, že sa nejaký úryvok aktuálneho či minulého prednesu vyplaví z útroby mysle v náhodnú chvíľu? Napríklad pri čakaní v rade na kasu v supermarkete...**

Čím novší text, tým viac spomienok mám uskladených. Nepamätám si, že by mi z útroby mysle spontánne vyskočil úryvok z básne, ani z textu ktorý som recitovala minulú sezónu. Ten bol o udalostiach v bývalej Juhoslávii.

► **To ti ani nepravím, aby si bežne myslela na samovražednú poéziu, či genocídu na Balkáne. Tragicky ladenú literatúru si vyberáš programovo?**

Foto: Jakub Jančo

Všetky texty, ktoré som kedy recitovala, boli smutné, alebo tragické. Každému pasuje niečo iné. Nepovažujem sa za pochmúrneho človeka, vždy som mala radšej intímnejšie texty, mnohokrát som recitovala o vojne. Humorná poézia by mohla byť príjemná zmena. Najväčšie vybočenie z normálu a experiment s publikom bola zatiaľ absurdná literatúra.

► **Predpokladám, že o textoch sa radíš so svojou pedagogičkou Maricou Šiškovou. Asi aj tam môžeme hľadať odpovede na môju predošlú otázku.**

Marica príde vždy s ponukou textu a otázkou či by sa mi to nepáčilo. Po tých rokoch spolupráce ma už dokonale pozná a poradí na mieru šitý text. Za to som jej nesmierne vďačná. Je majsterka montáže.

► **Budeš recitovať, kým ti bude dych stačiť?**

Práve sa nachádzam na križovatke, keďže odchádzam na vysokú školu do Brna. Nie je recitačného zamerania, no zotrvám v umeleckom prostredí. Multimedialná tvorba a kompozícia znie ako otvorený odbor, recitovanie nechcem zavesiť na kliniec. Snáď zo mňa poézia nevyprchá.

► **Opísala by si sa na svojom tinder profile výrokom: Recitujem!?**

Okrem recitovania mám rada aj divadlo a hudbu. Hráam na klavíri, aj na priečnej flaute. Účinkovala som v divadelnom súbore. Uviedla by som tú časť mňa, v ktorej sa aktuálne cítim dobre. Ak by to bol žatevní tinder, uviedla by som teda recitovanie.

▲ Pani Švoňavá

Kolko režisérov, tolko možností

Hovorí sa, že remeslo má zlaté dno, a práve to režisérske dnes hľadala skupinka nádejných režisérov v útulnom podkroví knižnice. Všetci si posadali do kruhu na zem, čím podčiarkli komornú a priateľskú atmosféru, ktorá ich sprevádzala počas celých troch hodín.

Tvorivá dielňa pod vedením Šimona Spišáka sa začala voľnou debatou, ktorá sa pomaly premosťovala do historického okienka, neskôr do analýzy hry.

Účastníci sa rozdelili na dve skupinky. Ich prvou úlohou bola analýza textu od známeho talianskeho dramatika Carla Goldoniho. Aké sú vzťahy medzi postavami? A aké ich motivácie? Neostávalo im nič iné, než dať hlavy dokopy. Napokon sa stretli postrehy oboch skupín, porovnali sa odpovede a nie, nesprávna odpoveď neexistovala.

Z koberca sa čoskoro stalo javisko i hľadisko, z niektorých režisérov herci. Alebo skôr figuranti? Hľadali možnosti, skúmali reč tela, všímali si detaily. Odkrývali vrstvy zdanlivo obyčajného textu, akoby sa dostávali do jadra cibule šupka po šupke. Do hĺbk. O štyroch replikách by vedeli rozprávať štyri hodiny, ale našťastie toľko času nemali.

Za dverami dielne kvitli nielen vedomosti, ale aj zábava a smiech. „No tak, neokúňaj sa, podaj mu ruku!“ No nebola to len Clarice, ktorá sa okúňala. A niet divu. Komu by sa chcelo hrať, keď každý prišiel režírovať?

Kolko režisérov, tolko možností. To práve vďaka nim čierno-biely scenár ožíva a stáva

sa živým umeleckým dielom. Niečím výnimočným a nezabudnuteľným. Takým, aké boli aj samotné dielne.

▲ Do dielne réžie pod vedením Šimona Spišáka viac či menej nenápadne nakúkala dobrovoľníčka Lucia

Tá mladšia porota alebo Ako nechodiť okolo horúcej kaše

Na tohtoročnej Scénickej Žatve sme sa mohli zapojiť do rôznych tvorivých dielní, medzi ktorými je napríklad herecká dielňa s Petrom Brajerčíkom alebo režisérska dielňa so Šimonom Spišákom. Jednu z nich s názvom Dielňa tej mladšej poroty vedie dramaturg Miro Dacho. Na prvom stretnutí, ktoré sa odohralo v prvý deň festivalu, nám prezradil, že hodnoteniu amatérskeho divadla sa venoval približne 11 rokov. Vďaka jeho dlhoročným skúsenostiam nám objasňuje, ako správne vyjadriť náš názor, vyzdvihnúť svetlé stránky inscenácie, ale

aj ako podať kritiku nie veľmi tvrdým spôsobom, avšak ani chodením okolo horúcej kaše. Ako skupina sa rozprávame o našich skúsenostiach s divadlom a divadelnými festivalmi a súťažami, chodíme na rozborové semináre a stretávame sa v príjemných priestoroch letnej čítárne v Turčianskej knižnici, kde už sa sústreďujeme na konkrétne predstavenia, ktoré sme v ten deň videli. Diskutujeme, komu sa ktoré predstavenie páčilo a či sa zhodujeme s názormi poroty. Miro nás (dúfame, že vždy) počúva, kladie nám otázky, ktorými nás vedie

k správne uvažovaniu a rád nás opraví, ak si v niečom nie sme istí a navedie nás na správnu cestu.

Takto vnímajú dielňu dvaja chlapi z Divadla Falangir:

Braňo Už tretí rok po sebe mám tú možnosť vidieť vďaka Scénickej žatve niekoľko predstavení. Ale prvýkrát som dostal tú možnosť stať sa porotcom. Nie takým skutočným, ako si môžete myslieť, ale tým neprofesionálnym v mladšej porote. Vďaka patrí nášmu super lektorovi Mirovi Dachovi, ktorý nám ponúka oporu a rozvíja naše schopnosti pre pochvaly, ale aj hrubú kritiku.

Mišo Tohtoročný program na Scénickej žatve je ozaj bohatý, striedame predstavenie za predstavením a máme čo robiť, aby sme všetko navnímali. Ako mladšia porota sa snažíme počúvať, sledovať a čo najviac porozumieť deju a myšlienkam jednotlivých inscenácií. Taktiež sme vo štvrtok absolvovali prvý ranný rozborový seminár, na ktorom sme porovnávali naše postrehy a zápisky so zápiskami poroty. Možno povedať, že vo väčšine sme sa s porotou zhodli, no boli aj miesta, kedy sa naše postrehy nezhodovali.

▲ Skúsenosti z dielne spísala Lily

Zádrapky pri ZUŠ, Senica

Iveta Ditte Jurčová: Nemáme posudzovať a odsudzovať a – vidíte – teraz to kritizujeme.

Kamil Žiška: To je prenatálna ľudickosť.

Kamil Žiška: Našťastie, je to jednohubka. Je totiž rozdiel, či sedíte v divadle dve hodiny a potom niečo pochopíte, alebo sedíte v divadle pár minút a potom niečo pochopíte.

Kamil Žiška: Mám rád vizuálne anorganické veci.

Kamil Žiška: Nebudem sa po Ivete opakovať. To bol ten conclusion. Chcelo by to storyline.

Daniela Evjáková: Prvý obraz je úchvatný. Tiež súhlasím.

Daniela Evjáková: Už začínate uvažovať divadelne!

Teatro de Balugas, Portugalsko

Kamil Žiška: Ja som prekladal ten portugalský dialekt. Ale všetci disponujeme aj intuitívnym prekladom. Takže každý máme svoj preklad.

DS Únikový východ pri ZUŠ, Veľký Krtíš

Aleš Bergman: Musím začít vážně... Carl Gustav Jung obvinil křesťanství ze dvou světových válek ve 20. století.

Aleš Bergman: Dneska je to schválnost, že ženy hrají muže a muži hrají ženy. Abychom byli zajímaví.

Aleš Bergman: Měl jsem tendenci odpouštět vám různé drobné chyby. Což je u divadla důležitý.

Kamil Žiška: Réžia mala skoro až profesionálne parametre.

Marek Godovič: (Ivete Ditte Jurčovej) Ježiš, ja som ti skočil... Mám emočný pretlak.

Iveta Ditte Jurčová: Poď, poď, poď!

Marek Godovič: Dobre, idem...

Marek Godovič: Ďakujem za intenzitu zážitku.

Aleš Bergman: To byla obhajoba činoherního taky divadla.

DS LET pri ZUŠ Ferka Špániho, Žilina

Kamil Žiška: Od začiatku ste ma upokojili svojou vitalitou. Nebál som sa o vás, bál som sa seba. Aj ste ma atakovali jednou vetou. Telefonoval som potom s manželkou, nemohol som jej tú vetu povedať.

Barbora Juríčková: Že či máš svaly?

Kamil Žiška (mlčí).

Marek Godovič: Tú povedali mne.

Kamil Žiška: Zaznie tam veta: „Nie všetci muži sú takí.“ V tej chvíli si všetci muži v hľadisku povedali: „Áno, presne tak, my nie sme takí.“

Marek Godovič: Mňa by zaujímalo, čo vlastne očakávate od mužov?

Daniela Evjáková: To po tejto inscenácii nie je jasné?

Divadelný súbor Jána Chalupku mesta Brezno

Marek Godovič: Na začiatku dám provokačnú otázku, na ktoré mám odpovede.

Aleš Bergman: Tady zazněla otázka, co na tom bylo slovenského. To já nemůžu říct.

Marek Godovič: Povedz, čo na tom bolo českého.

Aleš Bergman: Co na tom bylo obecného. To je důležité!

Kamil Žiška: Igelit nás prekvapil. Hodváb je drahý.

Kamil Žiška: Havrani boli monumentálni. Ako by prišli sprejeri.

▲ Započul, zapísal

externý zapisovateľ mrd

(pretože IKK sa pýtal, prečo nie je v redakcii, tak sme ho detašovali ako externistu na rozbor)

Dobrovoľné poetické okienko

Už sto tri rokov je známe, že Scénická Žatva vždy v Martine zavládne. Z každého kúta Slovenska divadelný nadšenec sem prichádza.

A nie len jeden, rovno súbor celý, Úsmev z Babína alebo aj Datív z Nitry.

Tento rok je to veľmi pestré, inscenácie podľa každého gusta, nadupané dielne a spomienky jedinečné.

Veď boli sme už aj takmer zdrevenení, zavítali sme aj do Portugalska a v myšlienkach plávali v mori.

Dokonca sa mi aj snívali tvoje ruky, z preludu ma však vytrhol Matej Moško s vetou: „Treba vešať plagáty!“

A tak rýchlo prejdem popri Babičke, na skok zájdem k Bohdane, kričím: „Agáta, kde si?“ a podávam Dorke plagát do dlane.

V Brepte sa osviežim limonádovým morom, na obed zájdem k lúzrom a popri tom stíham dať ešte aj rozhovor s králikom.

Potichučky sa pridám k detským porotcom a kritikom

a vykročím v ústrety novým divadelným zážitkom.

▲ Lily (dobrovoľníčka a účastníčka dielne tej mladšej poroty)

